

ca bé l'origen dels goigs en l'escena de l'Anunciació tal com la descriu l'evangelista Lluc i llur primer desenvolupament a mans dels trobadors, abans de caure a les mans dels homes i dones que confien coralmnt en la paraula, en el cant i en la dansa per a adreçar-se a la divinitat, sobre el rerefons de la indigència humana i de la por de la mort. Així, els goigs també poden ésser vistos com una llanterna que permet descobrir facetes humanes diferents de les de l'«homo oeconomicus», de l'«homo tecnicus» i de l'«homo digitalis», volcat enfora, molt sovint girat completament d'esquena als seus espais interiors complexos, variats, rics, fins i tot desconcertants.

Jaume de PUIG OLIVER
Institut d'Estudis Catalans

FINESTRA OBERTA

I

NOVES ADQUISICIONS DE MANUSCRITS A LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

El mercat del llibre antiquari català és capriciós. De vegades hi ha períodes llargs en què no circula cap peça d'interès, i tot d'una apareixen un mateix any peces remarcables que no sempre poden ser incorporades al patrimoni públic. Sortosament, la Biblioteca de Catalunya ha pogut adquirir recentment tres manuscrits de primer ordre. El primer prové d'una subhasta a Londres; pel segon, s'havia demanat permís d'exportació a la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació, i la Biblioteca de Catalunya va dur a terme gestions per tal d'assegurar que no marxés del país; el tercer va ser adquirit en una venda a una casa de subhastes barcelonina.

1. PERE III, *Ordinacions* (BC, ms 10001)

El primer manuscrit adquirit per la BC són unes *Ordinacions de Cort* del rei Pere el Cerimoniós, un dels textos fonamentals de la història jurídica i administrativa de la Catalunya tardomedieval. Descriuen el funcionament de l'administració reial: les característiques i tasques dels diferents oficials de la cort, del majordom als cuiners, passant pels comptables i tesorers, els diferents tipus d'escriuans, metges, falconers, etc., amb detall de com i quan es duïen a terme les diferents tasques. Per la seva utilitat manifesta, se'n conserven una trentena de còpies.

El còdex consta de 169 folis de paper encartats en pergamí,¹ amb tres guardes de paper al principi i al final. Està compost de 12 plec amb la composició

1. Els bifolis extern i intern dels plec en pergamí, la resta en paper.

següent: 1⁹, 2-10¹⁶, 11-12⁸. La matèria amida 338 × 225 mm, impaginada a dues columnes de 38 línies, formant una caixa de 213 × 153 mm. Les característiques físiques d'aquesta còpia indiquen que es va executar a l'escriptori de la Cancelleria reial catalana. La mà principal té una bellíssima cal·ligrafia professional i es pot datar entre la meitat i el tercer quart del segle XV; una segona mà intervé només en dos moments:² al f. 7v, a continuació de la taula inicial, i al quadern que ocupa els f. 160-169, que correspon a l'addició del "Levament fet per lo senyor rey Alfonso Quart dels oficials de la casa del dit senyor". El colofó del f. 169 ("Salvius vocatur / qui scripsit benedicatur / Cognomen eius Calsada dicitur esse") ens indica que el quadern fou transcrit per Salvi Calçada, copista documentat durant el primer quart del segle XVI, que signa igualment una altra còpia de les *Ordinacions* conservada a l'Arxiu del Regne de València.³ El registre de comptes del Mestre Racional permet afirmar que la còpia d'aquest quadern final fou executada per Calsada, pel preu d'un ducat, a primeries de la tardor del 1514 mentre seguia la cort de Ferran el Catòlic.⁴ Cada apartat està encapçalat amb unes esplèndides caplletres dimidiades en blau i vermell, realçades amb una filigrana característica de palmetes arrodonides que recorden la fulla del margalló a l'interior de l'ull de la lletra, que l'envolta tot perllongant-se en petites antenes acabades per elegants filatures. Les caplletres secundàries van alternades en blau i vermell amb una lleu filigrana en el color oposat. Les majúscules inicials de frase es veuen realçades amb un toc de safrà, i les rúbriques i la foliació són en vermell. L'aparença del còdex és la d'un producte professional d'acabat excel·lent; un manuscrit de luxe, d'altíssima qualitat formal, que almenys des del segle XVI havia estat en mans de la família Gralla, els membres de la qual eren els mestres racionals de la cort (és a dir, qui feia i controlava els pagaments) en el moment en que el darrer quadern fou afegit. Una nota de títol, en paper, en lletra del segle XVIII ens indica que en aquell moment pertanyia encara als seus descendents, els marquesos d'Aitona.⁵

2. El volum duu també algunes anotacions marginals de diverses mans, del segles XVI i XVII.

3. Arxiu del Regne de València, Reial Cancelleria, 622 (entre 1419 i 1430) (Biteca, Manid 2224).

4. «A iiii de octubre dit any dona y paga a Salvi Calçada, scrivent seguint la Cort, per scriure en lo libre de les ordinacions de la casa del Sr Rey viiii^o fulles de letra rodona, un ducat, que són trescents setanta cinch morabatins», en: *Libre de notaments comuns primer, lo qual fo començat en la vila de Valladolid del Regne de Castella lo segon dia del mes de octubre de l'any de la nativitat de nostre senyor MDXIII, stants Maestres Racionals de la Cort del Senyor Rey en Miquel Joan Gralla, cavaller e majordom maior de la S^{ora} Reyna, e en Francesch Dezpla, donzell, fill de aquell*, f. IIII (Arxiu de la Corona d'Aragó, Reial Patrimoni, Mestre Racional, volums Sèrie General, 811). Agraïm coralment a Maria Toldrà la referència a aquest testimoni, així com l'enriquidora conversa a l'entorn del volum.

5. A la fi del títol hi ha aquesta nota: «Este código, escrito de letra contemporánea, fue destinado al servicio del empleo antiguo de Maestre Racional de Cataluña, que hasta el año 1545 obtuvo la Casa de Gralla, incorporada después en la de los marqueses de Aitona».

Probablement va ser afegida en el moment de l'enquadernació, que és en pell marró, amb els plans emmarcats per una breu sanefa daurada i un lloç nerrat amb els entrenervis estampats amb ferros daurats. Al segon entrenervi hi ha un teixell granat, amb el títol «Ordenanzas Palatinas de Pedro III rey de Aragon» estampat en lletres daurades. Des de finals del segle XVIII, el còdex ja es trobava en col·leccions privades britàniques: a la biblioteca de Frederick North (1791-1827), comte de Guilford, d'on va passar a través del llibreter Thomas Thorp a la de l'extraordinari bibliòfil Thomas Phillipps (1792-1872), on fou registrat com a ms. 6737. Després de la seva mort passà als seus hereus, fins que el 1969 fou adquirit a Sotheby's per Joan Gili (1907-1998), que poc abans de la seva mort el vengué al col·leccionista noruec Martin Schoyen. La circumstància de pertànyer a una col·lecció privada britànica dona la raó per la qual no s'ha pogut tenir en compte en els estudis recents.⁶ Fora d'algunes petites restauracions antigues, efectuades probablement en el moment en què va ser enquadrnat, el volum es troba en un òptim estat de conservació.

Continguts:

F. 1-7: Taula de contingut.

F. 8-9: en blanc

F. 12-85v: "Ordinacions fetes per lo molt alt senyor en Pere Terç Rey d'Arago sobre lo regiment de tots los oficials de la sua cort"

F. 86-99: "Ordinatio feta p[er] lo molt alt e molt excellent príncep e senyor lo se[n]yor en Pere terç Rey d'Aragó de la manera con los reys d'Aragó se faran consagrar e ells mateix se coronaran".

F. 99v-135: "Addicions e declaracions fetes e ordonades per diverses Reys d'Arago sobre les Ordinacions de tots los oficials de la Cort. E primerament les addicions fetes per lo damunt Senyor Rey en Pere Terç".

F. 136-137v: Joan I.

F. 138-153: Martí I.

F. 154-154v: Ferran I.

F. 155: en blanc.

F. 156-159: "Tots les negocis deius scrits se acostumen exercir no per ordinació mas per stil de la cort del Senyor Rey" [*Alfons el Magnànim*].

F. 160-169: "Levament fet per lo Senyor Rey Alfonso Quart dels Oficials de Casa del dit Senyor [...]". *Colofó en llatí*: "Salvius vocatur qui scripsit benedicatur: Cognomen eius Calsada dicitur esse".

6. Per al text de les Ordinacions i les circumstàncies de la seva transmissió vegeu ara *Ordinacions de la Casa i Cort de Pere el Cerimoniós*, ed. Francisco M. Gimeno Blay, Daniel Gozalbo Gimeno, José Trenchs Ódena, València, Publicacions de la Universitat de València, 2009.

2. Francesc EIXIMENIS, *Pastorale* (BC, ms 10002)

El segon manuscrit adquirit és una còpia del *Liber pastoralis* de Francesc Eiximenis. Encara que avui és una obra poc coneguda del menoret, durant l'Edat Mitjana va ser una de les seves obres més apreciades i difoses. Se n'han conservat onze còpies manuscrites escampades en biblioteques europees.⁷ Cal tenir en compte que la majoria d'obres llatines eiximenianes van tenir, lògicament, una difusió diferent de les catalanes i proliferen les còpies fetes fora de la Corona d'Aragó. Pel seu interès, va merèixer també una edició incunable (Barcelona: Pere Posa, 1495).

El *Pastorale* es va escriure entre 1398 (està dedicat a Hug de Llupià, bisbe de València) i 1409, data de la mort d'Eiximenis, que es descriu al pròleg com a "infirmus et senex". És un tractat sobre l'estat clerical en general i l'episcopal en particular, fent-ne l'elogi i establint-lo com a model: es tracta, per tant, d'una obra que s'inscriu en la tradició de manuals per al clergat.⁸

El manuscrit és en vitel·la, té 74 folis i està compost per 7 plecs: 1¹⁰, 2-6¹², 7⁴, amb reclams i signatures (a-g). La matèria amida 290 × 210 mm, en una impaginació a dues columnes sobre un pautat de mina de plom (caixa 185 × 140 mm, intercolumni 14 mm). El manuscrit duu una enquadrada en marroquí marró del segle XX, afegida per un dels darrers posseïdors, i es conserva actualment dins d'una capsa rígida folrada en tela vermella (confegida probablement a Catalunya a principis del segle XXI), amb teixell granat amb el títol estampat en lletres daurades, "Francesc Eiximenis, Liber pastoralis, 1410 ca.". Es troba en un estat de conservació excel·lent.

Tot i que el manuscrit no presenta cap anotació que ens permeti identificar un comanditari (o quina va ser la seva trajectòria fins al segle XX), l'excel·lent factura del volum i la cura extraordinària amb què va ser llegit i esmenat indiquen que havia de ser un eclesiàstic de bona posició. Per posar només un exemple, la còpia que es conserva a la Biblioteca de Catalunya, procedent de la col·lecció Dalmases (ms. 463), és un volum en format petit i molt més senzill, fet sobre paper amb una escriptura cursiva i sense cap ornamentació. La còpia que ara descrivim, de la 2a meitat del segle XV, no sembla feta en àmbit hispànic, tot i que caldria un estudi més aprofundit per acabar-ho de determinar. De fet, els darrers propietaris coneguts apunten cap a la zona d'influència germànica: el 1989 figurava en el catàleg del llibreter antiquari alemany Heribert

7. Vegeu les p. 575-623 del *Catàleg dels manuscrits de les obres de Francesc Eiximenis, OFM, conservats en biblioteques públiques. Volum I: descripció dels manuscrits*, a cura de Jaume de Puig i Oliver, Josep Perarnau i Espelt, Gemma Avenoza, Lourdes Soriano, Carme Clausell Nàcher, Pilar Gispert-Sauch, David Guixeras, Eva Izquierdo Molinas, Sadurní Martí, Xavier Renedo, Raquel Rojas Fernández, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, 2011.

8. El *Pastorale* té una edició moderna, desgraciadament encara inèdita, amb traducció al català, resultat de la tesi doctoral de Montserrat Martínez Checa, llegida a la Universitat Autònoma de Barcelona el 1994 i dirigida per José Martínez Gázquez.

Tenschert,⁹ especialista en llibres de luxe. D'allí passà probablement a mans del col·leccionista Joost R. Ritman, fundador de la Bibliotheca Philosophica Hermetica, l'exlibris del qual figura al contraplà. El volum fou venut pel col·leccionista a través de Sotheby's el juliol del 2000, i des d'aleshores ha estat en mans privades.

Continguts:

F. 1: «Incipit Pastoralis magistri Francisci Eximenez. Primum».

F. 1 [*Endreça a Hug de Lluçà, bisbe de València*]. «[R]everendissimo in Christo patri et domino domino Hugoni, divina providentia episcopo Valentino, frater Franciscus Eximenez, ordinis fratrum minorum, eius humilis servus et filius, se ipsum totum cum omni reverentia veri pontificis et sumi Yhesu Christi et in eius gloria tociusque ecclesiastice dignitatis». *Inc.*: «Reverendissime pater et domine: Fervor vestre benignissime caritatis quo cupitis dignitatem episcopalem ac Christi cleri pateferi toti mundo». *Expl.*: «Habit enim tractatus iste quatuor partes principales: prima agit in generali de clero sive de statu vel religione clericali quantum sit exaltata; secunda de dignitate episcopali in se considerata; tertia de offitio pastoralis ad oves applicato; quarta de eius premio supernali et gloria parata».

F. 1: [1^a pars] «De statu vel religione clericali». *Inc.*: «[P]rimo enim videndum est quid intelligi debeat nomine clerici...».

F. 12v: «Incipit 2^a pars principalis».

F. 63: «Incipit 3^a pars principalis».

F. 70: «Incipit 4^a pars principalis et ultima». F. 72v, *expl.*: «...de quorum consortio sum licet inmeritus totus a Domino sui magna clementia a pueritia evocatus. Cui humiliter supplico et [*sic*] vos, patrem reverendissimum, dirigat et salvet ex consueta misericordia, que etiam nos omnes ad regiam maiestatem contuendam feliciter in fine perducatur, amen. Explicit. Deo gratias. Amen».

F. 72v-74 [*Taula de capítols*]. «Hec que secuntur sunt rubrice libri Pastoralis editi per reverendissimum magistri Franciscum Eximenez». *Al final*: «Explicit feliciter Pastoralis magistri Francisci Eximenez».

3. Martí DE VICIANA, *Libro segundo de la crónica de la Ciudad de Valencia* (BC, ms. 10003)

El tercer manuscrit adquiret és una còpia manuscrita del segon llibre de la crònica valenciana de Martí de Viciana (1502-1582). El segon llibre de la crònica va tenir una àmplia difusió antiga perquè està destinat a la història de les famílies nobles de la ciutat. Té, per altra banda, una història editorial molt

9. <https://www.heribert-tenschert.com/stock/leuchtendes-mittelalter>, lot 18.

interessant derivada de la intervenció de la censura, que va donar peu a una àmplia transmissió manuscrita per compensar la raresa de les edicions disponibles.¹⁰ Fins ara se'n coneixien 20 còpies manuscrites i 4 exemplars impresos (Biblioteca Nacional de España R/15447 i R/16145;¹¹ Biblioteca Històrica de la Universitat de València R-1-113¹² i R-1-116) compostos sovint a partir de l'aplegament de diverses de les edicions o fragments d'impressions identificades.¹³

El còdex, en paper, està compost de 161 planes numerades, precedides per 11 pàgines sense numerar (de les quals les dues primeres són en blanc), i seguides per 13 folis (dels quals els dos primers són igualment en blanc), també sense numerar. La matèria fa 300 × 205 mm, amb text a dues columnes. Inclou reclams al foli i llegenda de títol al marge superior ("Segunda parte / de la Crònica de València"). El manuscrit està escrit per almenys dues mans diferenciades, que van alternant-se sense un ordre precís. A l'inici del text i en diferents llocs de cada capítol s'han deixat espais en blanc per als escuts, que no es varen arribar a dibuixar. Als fulls [3-11] hi ha arbres genealògics d'algunes de les famílies. Enquadernació holandesa del segle XVIII, una mica fatigada, en pell marró i fulls de guarda marbrejats de to també marró amb motius en forma de cargols. Una nota en un dels arbres genealògics (vegeu més endavant) implica que la datació ha de ser posterior a 1589. Al contraplà anterior, exlibris heràldic del duc de Sussex (sign. VI C.e.7). Al llom, etiqueta en paper amb el número de registre de la biblioteca manuscrita Phillipps (Ms. 16497), inscrit també dues vegades a llapis al contraplà anterior ("Phillipps

10. Vegeu les p. 31-42 de la introducció de Joan Iborra a la seva edició de Martí de Viciana, *Libro segundo de la Crònica de la ínclita y coronada ciudad de Valencia y de su reino*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2013 (Fonts Històriques Valencianes 8). Per a l'estudi pròpiament bibliogràfic, vegeu també el text manuscrit de Francesc Xavier Borrull enquadrat a continuació d'un dels exemplars impresos conservat a la Biblioteca Històrica de la Universitat de València i reproduït a l'edició de València: Sociedad Valenciana de bibliófilos, 1881 (vegeu la nostra nota 11).

11. BNE, R/16145. Còpia digital en línia <<http://bdh-rd.bne.es/viewer.vm?id=0000014108>> (consulta 21 de setembre de 2024).

12. BHUV, R-1-113, inclou a la fi el text de l'erudit valencià Francesc Xavier Borrull «Discurso sobre las diferentes ediciones, que se han hecho de la segunda Parte de la Crònica de la ciudad i Reino de Valencia compuesta por Martín de Viciana», 1820 (22 folis manuscrits).

13. Iborra diferencia quatre edicions (o impressions): la primera, 56 fulls en lletra gòtica, duu una portada datada el 1564 (però per mencions internes seria probablement del 1569 o posterior); la segona, 50 fulls també en lletra gòtica, no està datada (però seria probablement del 1575); la tercera consistiria en un quadern de 8 fulls en lletra gòtica numerats 17-24, intercalat en un exemplar de la 1a edició en substitució de l'original (entre 1568 i 1578); la darrera i quarta és un fragment de 28 f. en lletra rodona, numerats 57-82 i seguits per 2 fulls sense numerar que inclouen una amb taula de llinatges (d'entre finals del s. XVII i principis del s. XVIII). Tenint en compte la complexitat, una còpia en línia completa de cadascun dels exemplars conservats seria desitjable per a un millor estudi de l'obra i la seva transmissió.

Ms. 16497” i “16497 Phi”). Finalment, al contraplà posterior, exlibris imprès de la biblioteca de Joan Lluís Gili.

Donada la complexa història textual del *Libro segundo*, oferim una descripció detallada dels continguts:

{Contingut seguint la primera impressió}

p. [3]: “Libro segundo de la Chronica de la ínclita y coronada ciudad de Valençia y de su reyno, copilada por Martín de Viçiana y endreçada al Illmo Sr D. Carlos de Borja, Duque de Gandía, marqués de Lombay ettc, en el qual son contenidas todas las familias o linajes militares de la Ciudad y reyno de Valençia por estilo moderno y muy verdadero”. Impresa con liçencia de la Sta. Inquisición año de MDLxiiii con privilegio real según se contiene en la primera parte desta Chrónica”.

p. [5]: Censura de Miquel Carranza, provincial dels carmelites.

p. [6]: Sonet d’Onofre Almudevar.

p. [7-9]: Endreça a Carles de Borja, duc de Gandia.

p. [9]: Sonets al duc de Gandia.

p. [10-11]: Pròleg de l’autor.

p. 1-17: “De la origen y sucesos de la ínclita familia de Borja”.

p. 17-18: “Del marquesado de Navarrés”.

p. 18-21: “Prólogo del autor en el tratado de las armas y en todo el libro de la cavalleria con el qual se escusa el autor y da inteligencia el autor muy cumplida de toda la obra”.

p. 21-32: “Tratado de las armas e insignias militares”.

p. 34: “Comiença el libro de todas las familias militares de la ciudad y reyno de Valençia, en el proceso de las quales llevaremos el orden que prometimos en el prólogo contenido a catorze hojas de este libro según los apellidos de sus linajes por el ABC, y aunque no embarganse que todos de la caballería son iguales haya de unos a otros alguna diferencia en sangre o estados, no por eso anteponeamos unos a otros en una misma letra, sinó que los asentaremos por orden según de quien primero se tomó la historia”.

p. 34-41: “De la familia de Aguilar”.

p. 41-42: “De la familia de Ayala”.

p. 42-45: “De la familia Azagra”.

p. 45-46. “De la familia Aldana”.

p. 46-47: “De la familia de Aragonés y Puigmoltó”.

p. 47-48: “De la familia de Anglesola”.

p. 48: “De la familia de Alegre”.

p. 48-49: “De la familia de Arbuxech”.

p. 49-61: “De la familia de Aguiló”.

p. 61-63: “De la familia de Arrufat”.

p. 63-67: “De la casa y esclarecida genealogia de Aragón”.

p. 68: “De la familia de Andrés”.

p. 69: “De la familia de Antist”.

- p. 70: "De la familia de Añón"
 p. 70-71: "De la familia de Artés"
 p. 71: "De la familia de Armengol".
 p. 72: "De la familia de Almunia".
 p. 72-73: "De la familia de Artacho".
 p. 73: "De la familia de Alabaña".
 p. 73-74: "De la familia de Avellaneda".
 p. 74: "De la familia de Abila".
 p. 74-75: "De otra familia de Avila".
 p. 75: "De la familia de Barberá".
 p. 75-76: "De la familia de Baeça".
 p. 76-78: "De la familia de Brihuega".
 p. 78-79: "De la familia de Beaumont".
{a partir d'aquí, l'ordre segueix essencialment el de la 2a impressió}
 p. 79-89: "De la família de Aragon".
 p. 90-93: "De la familia de Coloma".
 p. 94: "De la familia de Crespi".
 p. 95-97: De la familia de Castellví".
 p. 97-98: "De la familia de Cucaló".
 p. 98-99: "De la familia de Claramont".
 p. 99: "De la familia de Bonastre".
 p. 99-100: "De la familia de Bonibern".
 p. 100-101: "De la familia de Blanes".
 p. 101: "De la familia de Burguñ".
 p. 101-102: "De la familia de Alegre".
 p. 102-103: "De la familia de Bou".
 p. 103-104: "De la familia de Ortiz".
 p. 104-105: "De la familia de Brusca y Despuig".
 p. 105: "De la familia de Azlor".
 p. 105: "De la familia de Agramunt".
 p. 106: "De la familia de Arciniega".
 p. 106: "De la familia de Castelló".
 p. 107: "De la familia de Desprats".
 p. 107-108: "De la familia de Fonollet".
 p. 108-109: "De la familia de Fernández de Mesa".
 p. 109-111: "De la familia de Monsoriu".
 p. 111-112: "De la familia de Martínez de Vera".
 p. 112: "De la familia de Miró".
 p. 112-113: "De la familia de Mataredona".
 p. 113: De la familia de Marcilla".
 p. 113-114: "De la familia de Tárrega".
 p. 114-115: "De la familia de Sans".
 p. 116: "De la familia de Sotto".
 p. 117-118: "De la familia de Belvís".

- p. 118: "De la familia de Benito".
- p. 118-119: "De la familia de Beneyto".
- p. 119-120: "De la familia de Roiz de Cascant".
- p. 120: "De la familia Cascant".
- p. 120-122: "De la familia de Corella".
- p. 122-123: "De la familia de Tallada".
{falten Barberá i Baeça, que són a la primera sèrie}
- p. 123: "De la familia de Suasola".
{falta Alavaña, que és a la primera sèrie}
- p. 124: "De la familia de Ruiz de Asín".
- p. 124-129: "De la familia de Rojas y Sandoval".
- p. 129: "De la familia de Gómez de Villamaior".
- p. 129-130: "De la familia Tamarit".
- p. 130: "De la familia de Sarriá".
- p. 130-131: "De la familia de Velazco".
- p. 131: "De la familia de Tonda".
- p. 131-132: "De la familia de Serna".
- p. 132: "De la familia de Caro".
- p. 133: "De la familia de Cruilles".
{falten Añón i Armengol, que són a la primera serie, i Berenguer}
- p. 133-134: "De la familia de Bernad".
- p. 134: "De la familia de Bonig".
- p. 134: "De la familia de Bosch".
- p. 135: "De la familia de Bataller".
{falten Beaumont i Aragonés de Puigmoltó, que són a la primera sèrie}
- p. 135: "De la familia de Lucerga".
- p. 135: "De la familia de Roiz".
- p. 136: "De la familia de Ros".
- p. 136: "De la familia de Rull".
- p. 136: "De la familia de Rosell".
- p. 136: "De la familia de Gaçon".
- p. 137: "De la familia de Doménech".
- p. 137: "De la familia Despens y de Cubells".
- p. 137-138: "De la familia de Vado".
- p. 138: "De la familia de Exarch".
- p. 139-140: "De la familia de Esplugues".
- p. 140: "De la familia de Sant Ramon".
- p. 140: "De la familia de Seva".
- p. 141: "De la familia de Inse de San Juan".
- p. 141-142: "De la familia de Siurana".
- p. 142-145: "De la familia de Escrivá".
- p. 145: "De la familia de Grillet".
- p. 145-146: "De la familia de Sant Angel".
- p. 146-147: "De la familia de Llanos".

- p. 147: “De la familia de Urrumbella”.
{falta Uhart}
- p. 148: “De la familia de Venrell”.
- p. 148: “De la familia de Alabiano”. *{al quadern considerat 3a edició}*
- p. 149: “De la familia de Alçamora”. *{al quadern considerat 3a edició}*
- p. 150: “De la familia de Albió”. *{al fragment considerat 4a edició}*
- p. 150: “De la familia de Blay o Blau”. *{a la primera impressió, no a la segona}*
- p. 151-157: “De la familia de Boil o Buil”. *{idem}*
- p. 157: “De la familia de Castillo”. *{ni a la primera ni a la segona impressió}*
- p. 157: “De la familia de Çuera”. *{a la primera impressió, no a la segona}*
- p. 158-159: “De la familia de Vives” *{potser error de lectura per Viudes?}*
- p. 159-161: “De la familia de Cerbellon” (al f. 160 menciona “año de 1569”) *{a la primera impressió, no a la segona}*

El volum inclou a la fi un conjunt d'arbres genealògics que acompanyen les descripcions de les famílies, i que no s'han pogut localitzar en les descripcions disponibles de cap dels manuscrits fins ara coneguts. Són els següents:

1. f. [3v-4]: “Borjas”.
2. f. [4v-5]: “Aguilar”.
3. f. [5v-6]: “Azagra”.
4. f. [6v-7]: “Casa de Cerbera y Aguiló”.
5. f. [7v-8]: “Romeu”.
6. f. [8v]: “Codinats”.
7. f. [8v]: “Anglesola”.
8. f. [9]: “Arrufat”.
9. f. [9]: “Andrés”.
10. f. [9v]: “Aragón”.
- 11 f. [10]: “Antist”.
12. f. [10]: “Añón”.
13. f. [10v]: “Artés”.
14. f. [11]: “Avila” (al primer requadre, “Mⁿ Bart^{me} de Ábila fue criado del Duque de Gandía an. 1589”).
15. f. [11]: “Berberá”.
16. f. [11v]: “Baeça”.
17. f. [11v]: “Berenguer”.

Anna GUDAYOL
 Biblioteca de Catalunya

Sadurní MARTÍ
 Universitat de Girona